

فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۹، شماره پیاپی ۳۴، تابستان ۱۳۹۸

شاپای چاپی: ۶۷۳۵-۲۲۵۱ - شاپای الکترونیکی: ۷۰۵۱-۲۴۲۳

<http://jzpm.miau.ac.ir>

تحلیل و بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار در شهرستان تربت جام

شهربانو نکویی^۱: دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران
محمدعلی چیت ساز: استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران
سید ناصر حجازی: استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران

پذیرش: ۱۳۹۸/۱/۲۰

صص ۹۵-۱۰۶

دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۱۰

چکیده

توسعه پایدار، یکی از مفاهیمی است که باچگونگی شیوه زندگی افراد یک جامعه پیوندی تنگاتنگ دارد، و در ابعاد عینی بیشتر ناظر بر بالا بردن سطح زندگی عمومی از طریق ایجاد شرایط مطلوب و بهینه در زمینه‌های تغذیه، بهداشت، اشتغال، آموزش و چگونگی گذراندن اوقات فراغت می‌باشد. و این مبحث در مناطق مرزی اهمیت بیشتری دارد؛ چرا که مناطق مرزی و از نظر سیاسی نیاز به جمعیتی مقیم و ساکن دارند و خالی شدن مناطق مرزی به دلیل عدم امکانات کافی یا نابرابری در توزیع آن علاوه بر نقصان روند توسعه کشور، برای امنیت ملی نیز مخاطره‌ای بزرگ می‌باشد، شهرستان تربت جام هم از این قاعده مستثنی نیست. این پژوهش به بررسی بعضی از عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام می‌پردازد، این پژوهش بر اساس رویکرد پیمایشی به تبیین متغیرهای تأثیرگذار بر توسعه پایدار پرداخته است، جامعه آماری تمام شهروندان ساکن در شهرستان تربت جام می‌باشند که ۵۰۰ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین و به صورت سهمیه‌ای از مناطق مختلف این شهرستان پرسشنامه را پر کردند. یافته‌ها نشان می‌دهد زنان بیش از مردان و شهروندان متأهل بیشتر از مجردان بر توسعه پایدار تأثیر می‌گذارند، پس از آن با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و با احتساب خطاهای اندازه‌گیری سایر متغیرهای پژوهش به ترتیب (عدالت اجتماعی ۸۱ درصد، شاخص‌های اجتماعی ۴۴ درصد، عدالت فضایی ۳۶ درصد، فقرزدایی ۳۳ درصد، سرمایه اقتصادی ۰/۲۷ درصد، مشارکت اجتماعی ۲۵ درصد، توسعه اقتصادی ۱۶ درصد، تعهد اجتماعی ۱۵ درصد، اعتماد اجتماعی ۱۵ درصد) تأثیر را بر توسعه پایدار داشته‌اند. اما توسعه پایدار در بین پایگاه‌های اقتصادی اجتماعی و تحصیلات مختلف یکسان بوده و تفاوت چندانی وجود نداشته است.

واژه‌های کلیدی: عدالت اجتماعی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، توسعه پایدار، تربت جام.

^۱. نویسنده مسئول: sh.nekoei 93@gmail.com، ۰۹۱۵۳۲۸۶۶۲۸

مقدمه:

توسعه، بهبود در همه ابعاد است. پیشرفت در یک بعد و پسرفت یا توقف در بعد دیگر با تعریف توسعه سازگاری ندارد. توسعه پایدار یکی از ضروریات تقویت فرهنگ و زندگی اجتماعی با رویکردی آینده نگر است. پرداختن به مقوله توسعه پایدار بدون توجه به مسئله محیط و عوامل تأثیرگذار بر آن یک بحث بی نتیجه است چرا که محیط عرصه‌ی زندگی گروه‌های انسانی است و توسعه اعمالی است که این گروه‌ها انجام می‌دهند به امید اینکه عرصه‌ی زیستی خود را قابل قبول، معنی دار و همراه با آسایش بسازند و این اعمال و رفتارها تحت تأثیر فرهنگ و خواسته‌های جامعه انسانی است. روند صنعتی شدن جامعه و سیطره علوم تجربی به خصوص بعد از قرن بیستم و گسترش امانیسم صرفاً به رفع نیازهای نسل حاضر بدون توجه به نسل آینده منجر به ایجاد بحران‌های زیست محیطی گردید و در واقع جامعه صنعتی توسعه یافت اما نه توسعه پایدار چرا که صرفاً بهره‌وری اقتصادی هدف قرار گرفت و محیط انسانی و منابع طبیعی نادیده گرفته شد و این بحران‌ها موجب شد تا بحث توسعه پایدار و توجه به نیازهای نسل آینده در مجامع جهانی مطرح گردد.

توجه به امر توسعه پایدار در دهه‌های اخیر به صورت یک مقوله عمومی درآمده است، گرچه صحبت از پایداری به سال‌های قبل از ۱۹۸۰ برمی‌گردد، لیکن معمولاً تحت عناوین مختلف زمانی با مضامین منفی (مانند اثر مالتوس در اواخر قرن ۱۹ یا کتاب محدودیت‌های رشد) و زمانی با یک تصویر مثبت (انجمن محافظه کاران کانادا) یاد می‌شود، به طور واقعی توجه جهانی از زمان کمیسیون براتلند، آغازگر بحث توسعه پایدار بود و بر روی بحث پایداری معطوف شد. در تعریف این کمیسیون از توسعه پایدار مبنی بر دستیابی به نیازهای کنونی بدون به مخاطره افتادن امکانات برای نسل‌های آینده می‌باشد، به معنی گذران زندگی و امرار معاش از درآمد و جلوگیری از زوال سرمایه اعم از اقتصادی، محیطی و اجتماعی است (بدری و همکاران، ۱۳۷۸: ۱۹، احمدی، ۱۳۹۲). توسعه و بالندگی در هر جامعه‌ای در نتیجه برنامه ریزی توسعه و تدوین سیاست‌ها و استراتژی‌های توسعه پایدار است. توسعه به مفهوم تحول کیفی، گذار از دوره‌ای به دوره‌ی دیگر مستلزم ایجاد تغییر همه جانبه در ابعاد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و... است. توسعه، فرایندی در هم تنیده و دارای وظایفی گسترده و بخش‌های محیطی مرتبط با زندگی اجتماعی انسانهاست و به معنای فراهم شدن زمینه‌های لازم برای پیدایی ظرفیت‌ها و قابلیت‌های عناصر مختلف در اجتماع و میدان یافتن آنها برای دستیابی به پیشرفت و افزایش توانایی‌های کمی و کیفی است (گودرزوند چگینی، ۱۳۹۴: ۲۱۵). روند شکل گرفتن مفهوم توسعه پایدار طبیعی چند یا بین رشته‌ای دارد. واژه توسعه پایدار اگر چه تحت تأثیر نظریه‌های مبتنی بر اصول اقتصادی بوجود نیامد، ولی مسایل مهمی چون عدالت اجتماعی بین نسل‌های متوالی در مرکز آن نهفته است. که ابعاد اجتماعی و اقتصادی آن را گسترش می‌دهد. شاید بهتر باشد با یک ارزیابی منسوب به ارسطو آغاز کنیم، توسعه پایدار «آسایش بشر بر هر دوره زمانی فقط تا حدی به رضایت مردم بستگی داشته و در کنار این رضایت ضرورت دارد مسائل نسل‌های متوالی بعد نیز در ارتباط با دسترسی کافی به منابع مد نظر قرار گیرد تا نسل‌های بعد نیز بتوانند از آن رضایت داشته باشند» بنابراین لااقل مجموعه‌ای از گزینه‌ها و امکانات برای نسل‌های آینده نیز به همان میزان متناسب با آنچه در دسترس نسل حاضر است باقی بماند (پنین تی کی کریشنا، ۱۳۸۵: ۱۱۹).

با توجه به اهمیت بحث توسعه در دهه‌های اخیر و بحث توسعه پایدار که نگرش توسعه را فراگیرتر و از حال بسوی آینده سوق می‌دهد و یک نگرش آینده نگر می‌باشد. کشور ما هم بعنوان یک کشور در حال توسعه به بحث توسعه پایدار در دهه‌های اخیر در سیاست‌گذاری‌ها پرداخته است، ولی آنچه مشهود می‌باشد، هنوز به توسعه پایدار دست نیافته‌ایم و یک نوع نابرابری محسوس در مناطق مختلف کشور و بخصوص مناطق مرزی قابل رویت است. هر چند که برای توسعه و پیشرفت یک کشور باید تمام مناطق با توجه به ظرفیت‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی زمینه تخصیص امکانات بصورت متعادل فراهم گردد و در واقع باید تمرکززدایی جایگزین تمرکزگرایی شود، چرا که انباشت امکانات در کلان شهرها موجب خالی شدن شهرها و شهرستان‌های کوچک و یک نوع لجام گسیختگی مهاجرتی را سبب می‌شود، که بافت کلان شهرها را از نظر فرهنگی اجتماعی دگرگون کرده و خود زمینه ساز آسیب‌های فراوانی هم برای مناطق مهاجرپذیر و هم مناطق مهاجرفرست می‌باشد و این قضیه در شهرستان‌های مرزی اهمیت بیشتری دارد. چرا که مناطق مرزی از نظر سیاسی نیاز به جمعیتی مقیم و ساکن دارند و خالی

شدن مناطق مرزی علاوه بر نقصان روند توسعه کشور برای امنیت ملی نیز مخاطره‌ای بزرگ محسوب می‌شود، شهرستان تربت جام به خاطر هم مرز بودن با کشور افغانستان از این قاعده مستثنی نیست. توجه به توسعه عمومی این شهرستان با توجه به شرایط نسبتاً منحصر به فرد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و امنیتی باید مدنظر قرار گیرد، چرا که امنیت یک کشور به استحکام مرزهای آن کشور می‌باشد و توجه به نیازهای این شهرستان موجب جلوگیری از جابجایی جمعیت خواهد شد و ایجاد فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی انگیزه ماندن در این محدوده جغرافیایی را بیشتر خواهد کرد. پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال می‌باشد که آیا عوامل اجتماعی و اقتصادی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارند؟ و میزان تأثیر آن چقدر می‌باشد؟ در این راستا فرضیه‌های زیر مطرح می‌شود:

- فرضیه اول: سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارد.
- فرضیه دوم: مشارکت اجتماعی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارد.
- فرضیه سوم: اعتماد اجتماعی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارد.
- فرضیه چهارم: تعهد اجتماعی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارد.
- فرضیه پنجم: عدالت فضایی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارد.
- فرضیه ششم: توسعه اقتصادی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارد.
- فرضیه هفتم: سرمایه اقتصادی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارد.
- فرضیه هشتم: عدالت اجتماعی بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام تأثیر دارد.
- فرضیه نهم: دستیابی به توسعه پایدار در شهرستان تربت جام توسط زنان بیشتر از مردان می‌باشد.
- فرضیه دهم: دستیابی به توسعه پایدار در شهرستان تربت جام در بین متاهلان و مجردان متفاوت است.
- فرضیه یازدهم: بین سن و توسعه پایدار در شهرستان تربت جام رابطه وجود دارد.
- فرضیه دوازدهم: بین گروه‌های مختلف تحصیلی تفاوت معنی داری در توسعه پایدار در شهرستان تربت جام وجود دارد.
- فرضیه سیزدهم: بین پایگاه‌های اقتصادی اجتماعی مختلف تفاوت معنی داری در دستیابی به توسعه پایدار در شهرستان تربت جام وجود دارد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق:

توسعه از جمله سازه‌هایی هستند که پس از جنگ جهانی دوم مطرح شده‌اند. مایکل توادرو معتقد است که توسعه را باید جریانی چند بعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است. به نظر میسرنا هدف از توسعه ایجاد زندگی پرثمری است که توسط فرهنگ تعریف می‌شود به این ترتیب می‌توان گفت که توسعه دستیابی فزاینده انسان به ارزشهای فرهنگی خود می‌باشد (بنیانیان، ۱۳۸۶: ۳۳). در برخی از تعاریف تعاریف به ابعاد رفاهی و فقرزدایی توسعه اشاره شده است. به عنوان مثال به نظر گونامیردال توسعه یعنی فرآیند دور شدن از توسعه نیافتگی و رهایی از چنگال فقر است؛ مسأله اصلی در توسعه بهبود کیفیت زندگی مردم است. برخلاف اولین دهه توسعه که در آن جوانب اجتماعی - اقتصادی از هم جدا مانده بود، دومین دهه توسعه به سمت تلفیق دو جنبه معطوف گشت. در سال ۱۹۷۷ نیز یونسکو تصریح نمود، توسعه باید یکپارچه و فراگیر باشد. فرایند تمام عیار که تمام ابعاد زندگی یک جامعه، آن با دنیای خارج وجدان و آگاهی آن را فراگیرد. دهه ۸۰ را دهه از دست رفته برای توسعه خوانده شده است. در دهه ۹۰ شعار توسعه مجدد سر داده شد تا بتواند فرآیندهای توسعه درباره شکل گیرد و اکنون توسعه مجدد از نظر مفهومی و سیاسی شکل توسعه پایدار برای آینده مشترک ما را به خود می‌گیرد و صبغه زیست محیطی یافته است. شوماخر معتقد است: توسعه با کالای مادی آغاز نمی‌شود و با آدمیان و تربیت آنها را با سازمان و با انضباط آغاز می‌شود بدون این سه منبع پنهان و دست نخورده و بلامصرف باقی می‌مانند اگر بپذیریم عامل فقر نارسائی‌های موجود در این سه حوزه است بنابراین ریشه کن کردن فقر اساساً به رفع این نارسائیه‌ها بستگی دارد (شوماخر، ۱۳۹۲: ۱۳۱).

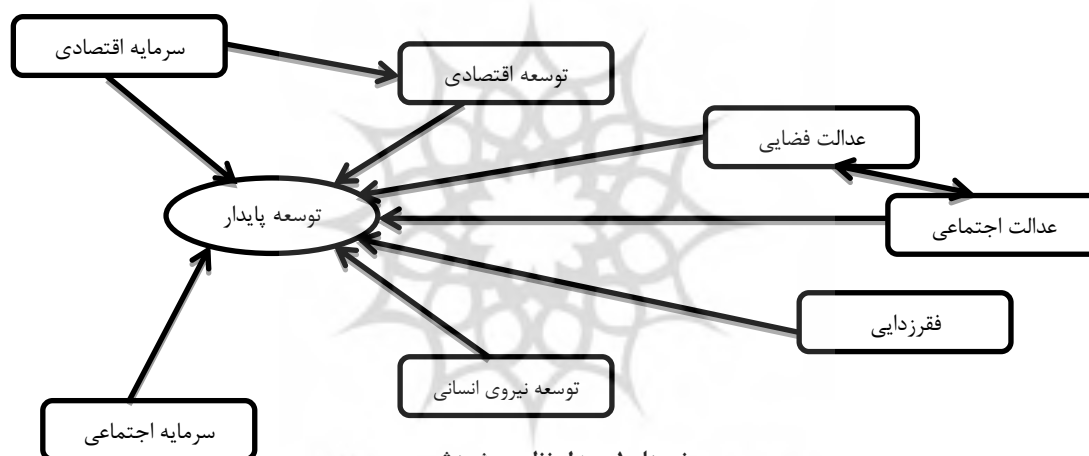
به طور کلی، توسعه هم به صورت فرایند گذار از جامعه سنتی به جامعه مدرن با ویژگی‌های معین قابل تعریف است که در این حالت با نوسازی مترادف می‌شود و هم به ویژه ناظر به مقصود و هدف تغییرات اجتماعی و فرایند نوسازی است که به این معنا رسیدن به جامعه و دولت آرمانی با معیارها و شاخص‌های معین را می‌رساند. با توجه به سیر مفهومی توسعه مکاتب مختلف در ادوار گوناگون به این مقوله پرداخته اند که از تکامل‌گرایی داروین تا پست مدرنیسم که هابرماس پروژه مدرنیته را ناتمام می‌داند (ریتزر، ۱۳۹۵: ۷۵۲) به طور کلی مکاتب توسعه تحت عناوینی همچون کلاسیک (اثبات‌گرایی، کارکردگرایی، ساخت‌گرایی) و نوسازی (۱۹۵۰) وابستگی (۱۹۶۰) نظام جهانی فرانک والرشتاین می‌باشد. در واقع امروزه توجه به نسل آینده به صورت یک ایده فراگیر در راس کار سیاست‌گذاران که در پی دستیابی به توسعه همه جانبه می‌باشند قرار دارد و از طرفی توسعه روزافزون جوامع، متأثر از رشد بی‌رویه جمعیت و مهاجرت منجر به ساخت و سازهای بدون برنامه ریزی شده که خود چالش‌هایی را در جامعه بوجود آورده است. ساختن جامعه‌ای سالم، کارا و در برگیرنده مسکن زیست‌پذیر، سطح بالای کیفیت زندگی، حفاظت منابع طبیعی، تاریخی، فرهنگی از اولویت‌های اساسی توسعه می‌باشد (زاهدی، ۱۳۸۵: ۲۲۷).

اگبازی (۲۰۱۳) در پژوهشی تحت عنوان «رویکردهای برنامه ریزی جایگزین و برنامه شهرهای پایدار در نیجریه»، با استفاده از بررسی پرسشنامه‌ای، مصاحبه‌های فردی و مطالعه اسنادی، به بررسی استفاده از کاربرد روش اصلی برنامه شهرهای پایدار در نیجریه و جستجو در مورد چگونگی کمک به تغییر رویکردهای جایگزین برنامه ریزی شهری، پرداخته است. بر اساس یافته‌های تحقیق، چالش‌های عمده شهری در کشور نیجریه شامل ازدیاد زاغه‌ها، فقر شهری، مشاغل غیررسمی و نیاز به زیرساخت‌ها و خدمات اصلی شهری است. دمپسی و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی تحت عنوان «کلید توسعه شهری پایدار در شهرهای انگلستان، تأثیر تراکم بر پایداری اجتماعی» به ارتباط بین عناصر شکل شهری (شامل تراکم) و پایداری پرداخته‌اند. این تحقیق به طور خاص ارتباط بین تراکم و جنبه‌های پایداری اجتماعی، به ویژه برابری اجتماعی (به طور مثال دسترسی به خدمات و تسهیلات)، برابری محیطی (به طور مثال دسترسی و استفاده از فضاهای سبز) و پایداری جامعه (شامل احساس امنیت، اثرات متقابل اجتماعی و ثبات اجتماعی) را بررسی نموده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که به طور کلی تعدادی پیوستگی بین تراکم مسکونی و جنبه‌های پایداری اجتماعی وجود دارد. تراکم محله‌ای یک اثر مثبت بر استفاده از خدمات محلی و تسهیلات دارد. ساکنان در محله‌های پر تراکم تر تمایل بیشتری به استفاده از خدمات و تسهیلات محلی خود نسبت به مناطقی که دارای تراکم کمتر هستند، دارند.

عظیمی آملی، جلال (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان «سنجش سطح پایداری محله‌های شهری بر اساس شاخص‌های توسعه پایدار» پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که بین محله‌های شهری مورد مطالعه، به لحاظ شاخص‌های توسعه پایدار، تفاوت‌های چشمگیری وجود دارد، به طوری که محله سیاه تلی به لحاظ شاخص پایداری در وضعیت ناپایدار و محله تندست بجز در شاخص‌های اجتماعی که ناپایدار بوده در سایر شاخص‌های پایدار بوده است. اصغری‌پور و همکاران (۱۳۹۶)، در تحقیقی با عنوان «ارتقای سطح کیفی فضاهای عمومی شهری با رویکرد عدالت اجتماعی» پرداختند. جامعه آماری محله دزاشیب واقع در منطقه ۱ شهرداری تهران بوده است. نتایج نشان می‌دهد فضاهای عمومی واقع در مرکز و شرق محله از وضعیت نامناسبی به جهت برخورداری از عدالت اجتماعی مواجه است و نیازمند جانمایی کاربری‌ها و فضاهای عمومی شهری بخصوص فضاهای مذهبی، درمانی، انتظامی و حمل و نقل عمومی است. صفرآبادی و تقوایی (۱۳۹۲) راجع به توسعه پایدار شهری و عوامل مؤثر بر آن در شهر کرمانشاه پرداختند. شهر پایدار با ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی مطلوب همچون مسکن مناسب، کاهش فقر، عدالت محور، با فضاهای سالم، امن، آرام، جذاب و زیبا آراسته شده، آرمانی است که با مدیریتی پویا قابل دسترس خواهد بود. این پژوهش به بررسی نقش برخی عوامل مخصوصاً مدیریت در پایداری شهری پرداخته است؛ اولین عامل سلامت شهری (با شاخص‌هایی مانند تحویلات، بهداشت اجتماعی، ایمنی، انضباط اجتماعی) با ۲۵٫۴ درصد واریانس، نقش مهمی در پایداری شهری بر عهده دارد بنابراین، با توجه به زیرشاخص‌های مهم بارگذاری شده در آن می‌تواند در دستیابی به توسعه پایدار شهری نقش ویژه‌ای را به عهده داشته باشد و راهکار ضروری در این زمینه تقویت زیرشاخص‌های مذکور برای دستیابی به توسعه پایدار شهری در شهر کرمانشاه است. در راستای تحقق توسعه پایدار شهری می‌بایست شرایطی فراهم شود تا امکان بسترسازی

توسعه پایدار فراهم گردد که در این بستر می‌توان به توزیع بهینه کاربری ها، امکانات، خدمات و برقراری عدالت اجتماعی، در شهرها اشاره کرد. عدم توزیع بهینه کاربری ها در زمینه های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، موجب برهم خوردن نظم فضائی شهرها می‌گردد (مؤمنی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۵).

مفهوم توسعه پایدار ناظر بر این واقعیت انکارناپذیر است که ملاحظات مربوط به اکولوژی می‌تواند و باید در فعالیت های اقتصادی به کار گرفته شود. این ملاحظات شامل ایده ایجاد محیطی منطقی است که در آن ادعای توسعه به منظور پیشبرد کیفیت همه جنبه های زندگی مورد چالش قرار می‌گیرد (رادکلیف، ۱۳۷۳: ۹۳۴، نوابخش، ۱۳۸۸: ۲۲). همچنین در رابطه با فقرزدایی بر عدالت اجتماعی و توسعه پایدار نیز به نظریه‌هایی پرداخته شد. عماد افروغ در فضا و نابرابری اجتماعی (مطالعه جدایی گزینی فضایی و تمرکز فقر در محله های مسکونی تهران) بعد از ارائه نظریات رایج درباره فضا و نابرابری های اجتماعی، با بررسی نظری عوامل مؤثر بر جدایی گزینی فضایی و تمرکز فقر و آثار آن بر شکل گیری خرده فرهنگ جرم زا، به تحلیل رابطه بین فضا و نابرابری اجتماعی می‌پردازد (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۵). پروفیسور بلاک می‌گوید: توسعه اقتصادی عبارت است از دستیابی به تعدادی هدف، شاخص‌های مطلوب و نوسازی از قبیل افزایش بازدهی تولید، ایجاد برابری های اجتماعی و اقتصادی، کسب دانش فنی و مهارت‌های جدید، بهبود در وضع نهادها یا به طور منطقی دستیابی به یک سیستم موزون و هماهنگ از سیاست‌های مختلف که بتواند انبوه شرایط نامطلوب یک نظام اجتماعی را برطرف سازد (اکبری، ۱۳۷۸: ۱۰۲). با توجه به نظریه های مطرح شده می‌توان مدل نظری پژوهش را به این صورت طراحی کرد:

نمودار ۱- مدل نظری پژوهش

روش تحقیق:

روش تحقیق پیمایشی بوده، که به لحاظ هدف توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری این پژوهش شامل شهروندان ۲۰ تا ۶۴ ساله شهرستان تربت جام که بر اساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵، شامل ۱۴۷۵۲۷ نفر جمعیت می‌باشد. واحد آماری در این پژوهش افراد بالای ۲۰ سال، ساکن در شهرستان تربت جام می‌باشد و فرد پاسخگو واحد تحلیل است. در این تحقیق، بر اساس فرمول کوکران با در نظر گرفتن ۵ درصد برای بی پاسخ ها، مقدار مطلوب پرسش نامه در این پژوهش ۴۹۸ نفر تعیین شده است که برابر ۵۰۰ نفر گرفته شد. از روش نمونه‌گیری سهمیه ای استفاده شده است. داده ها بر اساس طرح نمونه‌ای سهمیه‌ای مبتنی بر گروه سنی ۲۰ تا ۶۴ سال، جنس و منطقه محل سکونت (مناطق ۵ گانه شهرستان تربت جام) متناسب با حجم جمعیت جمع آوری شده است که تا حد امکان معرف جامعه و متناسب با هدف‌های پژوهش باشد. ابزاری که برای جمع‌آوری داده ها انتخاب و بکار گرفته شده است پرسش نامه ساختمان می‌باشد متناسب با متغیرهای تحقیق سؤالات و مقیاس‌ها طراحی شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. آنچه در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته پایایی همسانی درونی آیتم ها است که همسانی میان گویه های درون یک ابزار را می‌سنجد و معمولاً ضریب آلفای کرونباخ گزارش می‌شود، ضریب بدست آمده برای مجموع ابعاد توسعه پایدار ۰/۷۷ و ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی ۰/۷۱، تعهد اجتماعی ۰/۷۳ و مشارکت اجتماعی ۰/۷۶) می‌باشد با اهمیت به الفای بالای ۰/۷ پرسش نامه مورد استفاده

دارای پایایی می باشد. در این پژوهش برای برآورد اعتبار ابزار سنجش از دو روش اعتبار صوری و سازه‌ای استفاده شده است. برای سنجش اعتبار صوری معرف‌های پژوهش به اساتید جامعه‌شناسی و متخصصان این حوزه ارائه و نظر متخصصان در رابطه با معرفها، تعداد ابعاد و سایر نیازهای پژوهشی اعمال شده است. روش دیگر برآورد اعتبار در این پژوهش اعتبار سازه ای می- باشد. به لحاظ آماری یکی از راه‌های محاسبه این نوع اعتبار استفاده از تکنیک تحلیل عاملی تأییدی است. نرم‌افزار بکار رفته برای این تحلیل آماری، مدل سازی معادلات ساختاری با کاربرد ایموس است.

محدوده مورد مطالعه:

شهرستان تربت جام از شهرستان های استان رضوی است. نام کنونی شهر از تربت شیخ احمد جام برگرفته شده است. در طول تاریخ ناحیه کنونی شهرستان تربت جام و مرکز آن با نام پوزگان، بوزجان و جام نیز شناخته می شده است. این شهرستان با مساحت تقریبی ۸۱۶۶ کیلو متر مربع در شرق خراسان قرار دارد. در سال ۱۳۳۶ به عنوان شهرستان شناخته شد. بر اساس آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵ جمعیت این شهرستان ۱۰۰,۴۷۷ نفر (در ۳۷,۹۷۰ خانوار) نفر است. بیشتر مردم این شهرستان مسلمان و پیرو مذاهب شیعه و سنی می‌باشند. اقوام مختلفی در تربت جام زندگی می‌کنند که ترکمن ها، اعراب، بلوچ ها و فارس‌ها از مهم‌ترین آنها هستند (کلانتری و قیامی، ۱۳۹۴: ۴۷). این شهرستان از شمال به مشهد از مشرق به رودخانه هریرود و ادامه آن در جنوب مرز افغانستان و شهرستان تایباد و از مغرب به شهرستان تربت حیدریه و فریمان منتهی می‌شود. شهرهای این شهرستان تربت جام، صالح آباد، نصرآباد و نیل شهر می باشد. ارتفاع این شهرستان از سطح دریاهای آزاد ۹۲۸ متر است. فاصله تربت جام تا مرز افغانستان ۶۶ کیلومتر است (پرتال فرمانداری تربت جام). تربت جام از نظر آب و هوایی در منطقه نیمه بیابانی با تابستان‌های گرم و خشک و زمستان های سرد قرار دارد. دشت جام که جزئی از حومه آبریز «قره قوم» محسوب می‌شود دارای رودخانه جام و هریر رود است که رودخانه هریر رود از افغانستان سرچشمه می‌گیرد؛ اما دشت جام به سبب وجود رسوبات جام رود بسیار حاصلخیز است (سایت شهرداری تربت جام <http://torbatjamcity.ir>).

یافته‌های تحقیق:

از کل نمونه مورد بررسی، ۲۲۴ نفر (۴۴/۸ درصد) زن و ۲۷۶ نفر نیز مرد بودند. ۳۰۳ نفر (۵۴/۸ درصد) مجرد و ۴۴/۸ درصد نیز متاهل بودند. از نظر تحصیلات ۴/۶ درصد پاسخگویان بی‌سواد، ۳۶ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۴۹ درصد دیپلمه و ۱۰ درصد لیسانسه و بالاتر می باشند. بیشترین نما مربوط به دیپلمه ها بوده است با توجه به فراوانی تجمعی، ۹۰ درصد نمونه اماری دارای تحصیلات دیپلم و کمتر و ۱۰ درصد نیز دارای تحصیلات لیسانس و بالاتر می باشند. در این پژوهش بیشترین فراوانی پاسخگویان در گروه سنی ۲۷ سال برابر با ۵۲ نفر می‌باشد، پائین‌ترین سن پاسخگو ۲۰ سال و بالاترین ۶۴ سال می‌باشد میانگین سنی پاسخگویان ۳۰/۶ سال می باشد. از نظر پایگاه اجتماعی ۴/۴ درصد در پایگاه خیلی پایین، ۳۴/۶ درصد در پایگاه پایین، ۳۳/۲ درصد در پایگاه متوسط، ۲۴ درصد در پایگاه بالا و ۳/۸ درصد در پایگاه خیلی بالا قرار داشته‌اند.

جدول ۲- توزیع فراوانی ابعاد توسعه پایدار

زیست محیطی	اجتماعی		اقتصادی		-----			ابعاد توسعه پایدار		
	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی	فراوانی مطلق			
فراوانی نسبی	۱۶/۴	۱۶/۴	۸۲	۹/۴	۹/۴	۴۷	۱۷/۲	۱۷/۲	۸۶	کم
فراوانی مطلق	۱۶/۴	۱۶/۴	۸۲	۹/۴	۹/۴	۴۷	۱۷/۲	۱۷/۲	۸۶	متوسط
تجمعی	۷۸/۲	۶۱/۸	۳۰۹	۶۵/۶	۵۵/۴	۲۷۷	۶۵/۶	۴۸/۴	۲۴۲	زیاد
	۱۰۰	۲۱/۸	۱۰۹	۱۰۰	۳۵/۲	۱۷۶	۱۰۰	۳۴/۴	۱۷۲	جمع
	۱۰۰	۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۵۰۰	۵۰۰	

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۷.

در ابعاد توسعه پایدار در دو مؤلفه (اجتماعی، اقتصادی) توسعه پایدار زیاد نسبت به (مؤلفه زیست محیطی) افزایش بیشتری دارد. از سوی دیگر در مؤلفه اجتماعی تنها ۹ درصد شهروندان اظهار داشته‌اند که از توزیع خدمات این مؤلفه‌ها رضایت کمی دارند و ۹۰ درصد بیان نموده‌اند که به طور متوسط و زیاد از توزیع خدمات این مؤلفه‌ها رضایت دارند. در مؤلفه اقتصادی ۶۵ درصد شهروندان به طور متوسط و کم از مؤلفه‌ها (با گویه‌هایی استفاده از علم و دانش برای کسب ثروت و اشتغال جامعه، کاهش شکاف اقتصادی، خام فروشی و وابستگی در اقتصاد، وجود متخصصان دانش آموخته در سطوح آموزش عالی، مدیریت جهادی) رضایت دارند و تنها ۳۵ درصد به طور زیاد از این مؤلفه‌ها رضایت ندارند. در مؤلفه و بعد سوم ۷۸ درصد شهروندان مؤلفه زیست محیطی توسعه پایدار (خودکفایی در تولید محصولات کشاورزی، آلودگی‌های آب و هوا میزان آلودگی صوتی و ...) را به طور کم و متوسط از توزیع این مؤلفه‌ها رضایت دارند.

جدول ۳- تحلیل خوشه‌ای شهروندان برحسب توسعه پایدار

میانگین خوشه	تعداد	فراوانی نسبی		
کم	۱۲۰	۰/۲۴	توسعه پایدار	
متوسط	۲۳۹	۴۷/۸		
زیاد	۱۴۱	۲۸/۲		
جمع	۵۰۰	۱۰۰		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

در توسعه پایدار با استفاده از تحلیل خوشه‌ای پاسخگویان در سه گروه قرار گرفته‌اند: خوشه اول با میانگین توسعه پایدار ۲/۶۷ شامل ۱۲۰ نفر و فراوانی نسبی ۲۴ درصد می‌باشند. در خوشه دوم ۲۳۹ نفر با توسعه پایدار متوسط، فراوانی نسبی ۴۷/۸ درصد و میانگین ۳/۳۸ قرار گرفته و در نهایت خوشه سوم با توسعه پایدار زیاد متشکل از ۱۴۱ نفر با میانگین ۴/۱۰ و فراوانی نسبی ۲۸/۲ درصد می‌باشد.

جدول ۴- شاخص‌های گرایش مرکزی، پراکندگی و سرمایه اقتصادی

تمام ابعاد سرمایه اقتصادی	مالکیت	پول	منابع	اشیاء مادی	
میانگین	۵/۵۴	۵/۱۲	۵/۲۶	۵/۱۶	
میانه	۵/۸۱	۵/۲۵	۵/۳۳	۵	
نما	۶	۵/۲۵	۶	۶	
انحراف معیار	۰/۵۶۹	۰/۶۳۷	۰/۶۴۸	۰/۹۶۱	
واریانس	۰/۳۲۴	۰/۴۰۶	۰/۴۲۰	۰/۹۲۴	
چولگی	-۱/۲۰	-۰/۵۸۶	-۰/۷۶۶	-۱/۷۵۳	
کشیدگی	-۱/۴۸۷	-۰/۴۶	۰/۰۲۵	-۱/۵۷۸	
دامنه تغییرات	۲/۳۳	۳/۲۵	۲/۶۷	۳	
پایین‌ترین	۲/۶۷	۱/۷۵	۲/۳۳	۳	
بالاترین	۶	۶	۶	۶	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

در بین ابعاد سرمایه اقتصادی چولگی منفی نشانه حجیم بودن مقادیر زیاد است چنان‌که مشاهده می‌شود نما در جدول عدد ۵ می‌باشد (مقادیر بالاتر دارای فراوانی بیشتری می‌باشند) با اهمیت به نامتقارن بودن توزیع، میانه شاخص مناسب تری برای گزارش می‌باشد. میانه در ابعاد مالکیت ۵/۸۱، پول ۵/۲۵، منابع ۵/۳۳ و اشیاء مادی ۵ می‌باشد.

جدول ۵- توزیع فراوانی ابعاد شاخص اجتماعی

تعهد اجتماعی			مشارکت اجتماعی			اعتماد اجتماعی			ابعاد شاخص اجتماعی	
فراوانی تجمعی	فراوانی نسبی	فراوانی مطلق	فراوانی تجمعی	فراوانی نسبی	فراوانی مطلق	فراوانی تجمعی	فراوانی نسبی	فراوانی مطلق		
۹/۶	۹/۶	۴۸	۳۴/۸	۳۴/۸	۱۷۴	۲۴/۸	۲۴/۸	۱۲۴		کم
۷۵/۰	۶۵/۴	۳۲۷	۸۱/۲	۴۶/۴	۲۳۲	۸۸/۴	۶۳/۶	۳۱۸		متوسط
۱۰۰	۲۵	۱۲۵	۱۰۰	۱۸/۸	۹۴۴	۱۰۰	۱۱/۶	۵۸	زیاد	
	۱۰۰	۵۰۰		۱۰۰	۵۰۰		۱۰۰	۵۰۰		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

جدول بالا نشان می‌دهد که توزیع فراوانی تعهد اجتماعی نسبت به دو بعد دیگر در وضعیت مطلوب تری قرار دارد در این متغیر ۹/۶ درصد افراد در سطح کم تعهد اجتماعی قرار دارند و در سطح متوسط و زیاد نیز توزیع پاسخگویان دارای فراوانی نسبی بیشتری (۶۵/۴ و ۲۵ درصد) نسبت به دو بعد دیگر است. پس از آن مؤلفه اعتماد اجتماعی در مقایسه با دو بعد دیگر وضعیت مطلوب تری دارد و سپس مشارکت اجتماعی در مرتبه سوم در بین ابعاد شاخص‌های اجتماعی قرار می‌گیرد به گونه‌ای که ۳۴ درصد شهروندان اظهار داشته‌اند که در سطح کم به مشارکت‌های اجتماعی اقدام می‌ورزند.

جدول ۶- نتایج توصیفی و استنباطی آزمون تی تک متغیره

توسعه پایدار	تعداد	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	میانگین	تفاضل میانگین	انحراف معیار
	۵۰۰	۷/۲۲	۴۹۸	۰/۰۰	۳/۳۴	۰/۲۵۵	۰/۷۶۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

سطح معنی‌داری یک احتمال از توزیع t با درجه آزادی ۴۹۸ را نشان می‌دهد و تفاضل میانگین نیز از کم کردن مقدار آزمون از میانگین نمونه بدست می‌آید؛ این تفاضل ۰/۲۵ صدم می‌باشد.

جدول ۷- ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش و توسعه پایدار

شاخص اجتماعی	عدالت فضایی	توسعه اقتصادی	توسعه نیروی انسانی	فقرزدایی	عدالت اجتماعی	سرمایه اقتصادی	توسعه پایدار		
۱/۲۶۹	۱/۲۴۴	۱/۲۱۳	۱/۴۲۵	۱/۱۵۶	۱/۰۸۵	۰/۳۰۳	۱	همبستگی	توسعه پایدار
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۰۲۸	۰/۰۰		معنی داری	
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد	
۱/۱۶۹	۱/۲۱۹	۱/۰۹۸	۱/۵۹۷	۱/۲۴۷	-۱/۰۴۲	۱	۱/۳۱۳	همبستگی	عدالت اجتماعی
۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۰۱۵	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۱۷۵		۰/۰۰	معنی داری	
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد	
-۱/۰۴۸	-۱/۱۴۶	-۱/۰۱۱	-۱/۰۵۷	۱/۰۱۶	۱	-۱/۰۴۲	۱/۰۸۵	همبستگی	سرمایه اقتصادی
۱/۱۴۶	۰/۰۰	۱/۰۱۲	۱/۱۱۷	۱/۳۷۵		۱/۱۷۵	۱/۰۲۸	معنی داری	
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد	
۱/۱۸۷	۱/۱۱۱	۱/۰۸۳	۱/۲۱۹	۱	۱/۰۱۵	۱/۲۴۹	۱/۱۵۷	همبستگی	فقرزدایی
۰/۰۰	۱/۰۰۶	۱/۰۳۲	۰/۰۰		۱/۳۷۲	۰/۰۰	۰/۰۰	معنی داری	
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد	
۱/۱۹۱	۱/۲۰۲	۱/۱۳۴	۱	۱/۲۱۹	-۱/۰۵۳	۱/۵۹۸	۱/۴۳۱	همبستگی	توسعه نیروی انسانی
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰		۰/۰۰	۱/۱۱۷	۰/۰۰	۰/۰۰	معنی داری	
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد	
۱/۳۹	۱/۰۳۵	۱	۱/۱۳۳	۱/۰۸۳	-۱/۰۱۱	۱/۰۹۷	۱/۲۰۱	همبستگی	توسعه اقتصادی
۰/۰۰	۱/۲۱۹		۰/۰۰	۱/۰۳۳	۱/۰۱۳	۱/۰۱۶	۰/۰۰	معنی داری	
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد	
۱/۵۷۸	۱	۱/۰۳۵	۱/۲۰۴	۱/۱۱۱	-۱/۱۴۹	۱/۲۱۴	۱/۲۴۲	همبستگی	عدالت فضایی
۰/۰۰		۱/۲۱۸	۰/۰۰	۱/۰۰۶	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	معنی داری	
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد	
۱	۱/۵۸۱	۱/۱۴۱	۱/۱۹۱	۱/۱۸۸	-۱/۰۴۷	۱/۱۶۶	۱/۲۷۷	همبستگی	شاخص اجتماعی
	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۱/۱۴۶	۰/۰۰	۰/۰۰	معنی داری	
۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰	تعداد	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

طبق جدول ۷ ضرایب همبستگی متغیرها در قطر اصلی ماتریس همیشه یک می‌باشد چون هر متغیر یک رابطه کاملاً خطی با خودش دارد. از ضریب همبستگی پیرسون نمی‌توان رابطه علت و معلولی و اثر بین متغیرها را استنباط کرد این ضریب تنها نشان دهنده شدت و جهت همبستگی بین متغیرهای پژوهش و توسعه پایدار است. بر اساس جدول ۷ ماتریس همبستگی و ضریب پیرسون نشان می‌دهد که جهت و شدت همبستگی بین متغیرهای پژوهش با هم و با توسعه پایدار چگونه است این ضریب بین +۱ تا -۱ تغییر می‌کنند و قدرت رابطه خطی بین متغیرها را اندازه می‌گیرد. در ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش و توسعه پایدار بیشترین شدت همبستگی به ترتیب (توسعه نیروی انسانی ۰/۴۳، عدالت اجتماعی ۰/۳۰، شاخص اجتماعی ۰/۲۶، عدالت فضایی ۰/۲۳، توسعه اقتصادی ۰/۲۱، فقرزدایی ۰/۱۵ و سرمایه اقتصادی ۰/۰۸ صدم) می‌باشد. و به لحاظ آماری بیان می‌کند که در ازای یک واحد انحراف معیار در متغیرهای مستقل (توسعه نیروی انسانی، عدالت اجتماعی، شاخص اجتماعی، سرمایه اقتصادی، توسعه اقتصادی، فقرزدایی و عدالت اجتماعی) به ترتیب (۰/۴۲، ۰/۳۱، ۰/۲۷، ۰/۲۴، ۰/۲۰، ۰/۱۵، ۰/۰۸ صدم) انحراف معیار به طور متوسط، توسعه پایدار تغییر داشته است. مدلسازی این امکان را فراهم می‌آورد تا

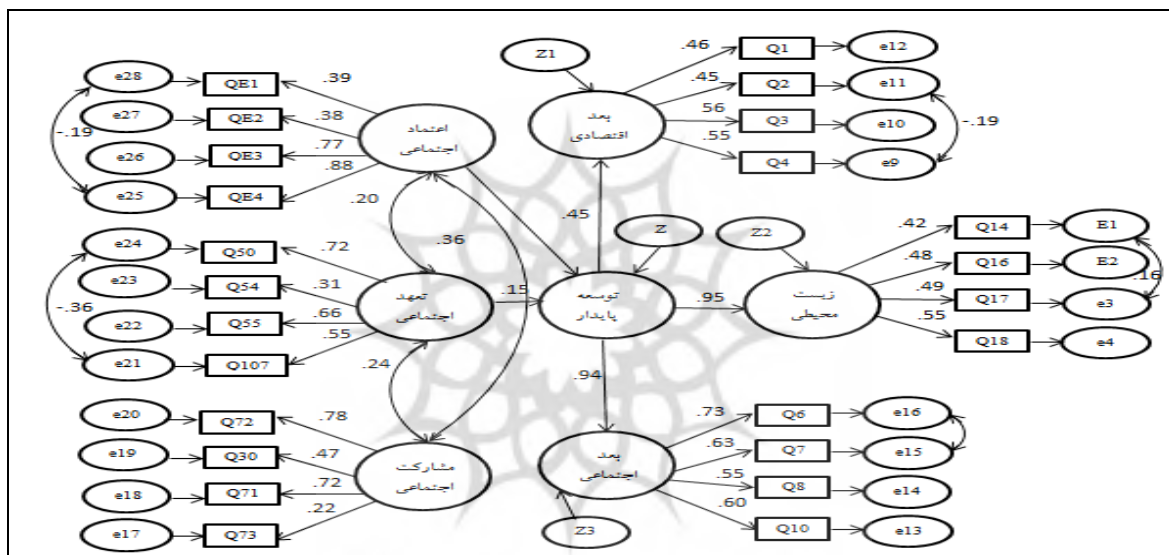
روابط میان انواع متغیرها و توسعه پایدار مشخص شود. از این لحاظ که چه مسیرهایی بر یکدیگر اثر می‌گذارند و اثرگذاری با چه شدت و جهتی است.

جدول ۸- برآورد شاخصهای همخطی چندگانه

متغیر	تلورانس ^۲	عامل تورم واریانس ^۳
اعتماد اجتماعی	۰/۸۶	۱/۱۹
مشارکت اجتماعی	۰/۷۳	۱/۴۲
تعهد اجتماعی	۰/۸۰	۱/۲۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

با توجه به مقادیر برآورد شده در جدول بالا می‌توان گفت که: بین ابعاد شاخص اجتماعی همخطی چندگانه وجود ندارد. بنابراین پیشفرض عدم همخطی چندگانه در خصوص این متغیرها رعایت شده است. روش بکار رفته برای آزمون فرضیه‌ها الگوسازی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار ایموس است. در این پژوهش از رویکرد دو مرحله‌ای برای ترسیم مدل استفاده شده است.

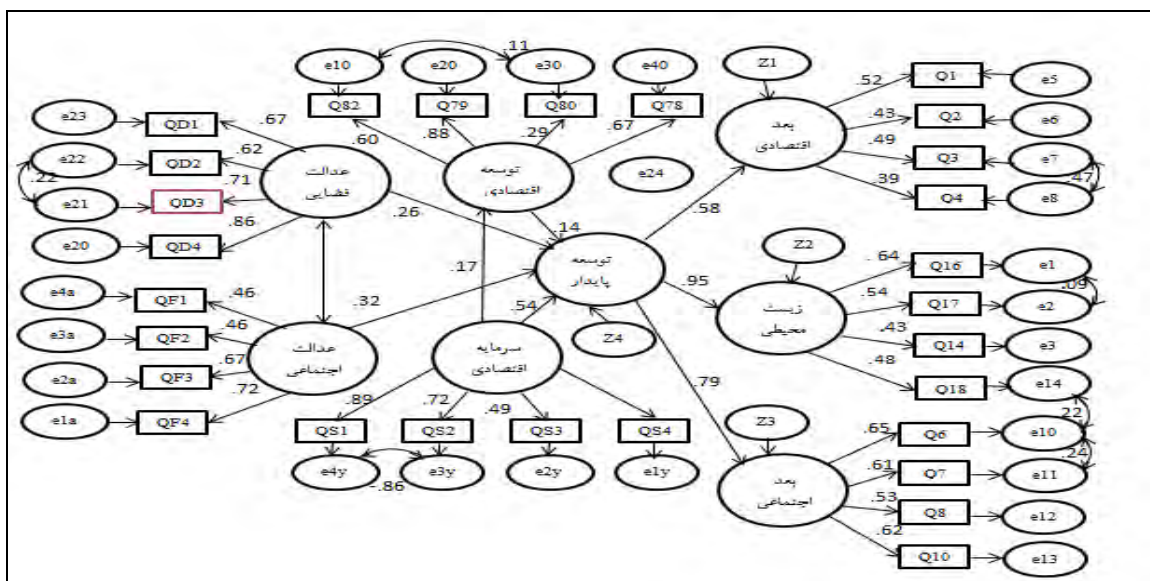
شکل ۲- مدل معادله ساختاری تأثیر ابعاد شاخص اجتماعی بر توسعه پایدار - منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

در مدل تدوین شده ابعاد شاخص اجتماعی بر توسعه پایدار متغیرهایی وجود دارند که به طور غیرمستقیم بر خود اثر می‌گذارند. با این حال چنین به نظر می‌رسد که با طرح این مدل می‌توان به واقعیت محیط زندگی اجتماعی، که در آن متغیرها دارای اثر متقابل بر یکدیگر و بنابراین اثر غیرمستقیم بر خود هستند، نزدیک تر شد.

آزمون مدل نظری پژوهش: در اینجا متغیرهای مکنون سرمایه اقتصادی، عدالت اجتماعی، توسعه اقتصادی و عدالت فضایی با متغیر مکنون توسعه پایدار در ارتباط قرار گرفته است.

²- Tolerance

³- Variance Inflation Factor

شکل ۳- مدل نهایی توسعه پایدار - منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

جدول ۹- برآوردهای استاندارد و غیر استاندارد پارامترهای مدل نهایی توسعه پایدار

سطح معنی داری	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	برآورد استاندارد	برآورد غیر استاندارد	پارامترهای مدل ساختاری	
۰/۰۰۹	۲/۶۲	۰/۰۹۵	۰/۱۶	۰/۲۵۳	-->	سرمایه اقتصادی توسعه اقتصادی
۰/۰۰۰	۴/۸۲	۰/۰۸۶	۰/۳۴	۰/۴۱۳	-->	عدالت اجتماعی توسعه پایدار
۰/۰۳۳	۲/۱۴	۰/۰۳۶	۰/۱۴	۰/۰۷۷	-->	توسعه اقتصادی توسعه پایدار
۰/۰۰۰	۴/۴۹	۰/۰۵۲	۰/۲۷	۰/۲۲۵	-->	عدالت فضایی توسعه پایدار
۰/۰۰۰	۵/۷۷	۰/۱۱۷	۰/۵۶	۰/۶۷۴	-->	سرمایه اقتصادی توسعه پایدار
۰/۰۱۳	-۲/۴۸	۱/۰۲۶	-۱/۱۵	-۰/۰۶	<->	عدالت اجتماعی عدالت فضایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷.

مدل معادله ساختاری روابط میان متغیرهای پنهان را نشان می‌دهد. در فضای چند متغیره و با احتساب خطاهای اندازه گیری بیشترین اثر را سرمایه اقتصادی بر توسعه پایدار دارد. در مجموع ۴۸ درصد از تغییرات توسعه پایدار با احتساب متغیرهای حاضر در مدل قابل تبیین است.

نتیجه‌گیری:

در این پژوهش تلاش شده است به بررسی بعضی از عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر توسعه پایدار شهرستان تربت جام باشد. محاسبه‌های انجام شده نشان می‌دهد زنان بیش از مردان و شهروندان متأهل بیشتر از مجردان کنش به سمت توسعه پایدار را انجام می‌دهند، پس از آن با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری و با احتساب خطاهای اندازه‌گیری سایر متغیرهای پژوهش به ترتیب (عدالت اجتماعی ۸۱ درصد، شاخص‌های اجتماعی ۴۴ درصد، عدالت فضایی ۳۶ درصد، فقرزدایی ۳۳ درصد، سرمایه اقتصادی ۰/۲۷ درصد، مشارکت اجتماعی ۲۵ درصد، توسعه اقتصادی ۱۶ درصد، تعهد اجتماعی ۱۵ درصد، اعتماد اجتماعی ۱۵ درصد) تأثیر را بر توسعه پایدار داشته‌اند. اما توسعه پایدار در بین پایگاه‌های اقتصادی اجتماعی و تحصیلات مختلف یکسان بوده و تفاوتی وجود نداشته است. مشارکت اجتماعی بیشترین همبستگی را با تعهد ۰/۴۲ و با اعتماد ۰/۳۸ دارد. این نتایج همسو با پژوهش‌های پیشین از جمله نوایخش و همکاران (۱۳۹۰) می‌باشد که وضعیت عواملی از جمله: مشارکت شهروندی شهروندان، نحوه عملکرد اجرایی مدیریت شهری، میزان دسترسی به منابع و امکانات شهری و کیفیت

محیط زندگی در منطقه ۶ پایدارتر از منطقه ۱۰ می‌باشد و این عوامل موجب اختلاف و تفاوت دو منطقه ۱۰ و ۶ از منظر توسعه پایدار اجتماعی می‌باشد. اعتماد اجتماعی سبب احساس مسئولیت و تعهد افراد نسبت به دیگرانی که با آنها دارای منافع و هدف مشترک هستند می‌شود. همچنین نتیجه مؤید پژوهش (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵) می‌باشد، در یافته‌ها نشان دادند که ارتباط مستقیم و معناداری بین اعتماد اجتماعی و توسعه محله‌ای وجود دارد. ابعاد مختلف اعتماد اجتماعی، ۳۰ درصد واریانس توسعه محله‌ای را تبیین می‌کند. یکی دیگر از فرضیه‌های که در این پژوهش به آزمون گذاشته شد، تأثیر عدالت فضایی بر توسعه پایدار به میزان ۳۶٪ و ضریب تعیین ۱۳ درصد می‌باشد. نتایج تحقیق حاضر با پژوهش‌های قبل همخوانی دارد. بر اساس نتایج تفاوت معنی داری بین دو جنس در زمینه کنش‌های توسعه‌ای وجود دارد و توسعه پایدار توسط زنان ۰/۱۷ صدم بیشتر از مردان است. یافته‌ها با نتایج (صالحی و دیگران، ۱۳۹۱) ناهم‌آنگ و با پژوهش (نوابخش و دیگران، ۱۳۹۰) و نظریه اکوفیسیم هم‌آنگ است، که بیان می‌دارد زنان در مقایسه با مردان آمادگی بیشتری در زمینه عملکرد و گرایش‌های ذهنی نسبت به طبیعت دارند.

منابع و مأخذ:

۱. احمدی، بهجت (۱۳۹۲): «بررسی عدالت اجتماعی به عنوان رویکرد بر تحقق توسعه پایدار شهری منطقه یازده شهرداری مشهد»، پایان نامه ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد.
۲. اکبری، نعمت‌الله (۱۳۷۸): «مباحثی از توسعه در ایران»، اصفهان، انتشارات هشت بهشت.
۳. اصغریور، کسری؛ خانلو، نسیم؛ زیاری، کرامت‌الله؛ شالی امینی، وحید (۱۳۹۶): «ارتقای سطح کیفی فضاهای عمومی شهری با رویکرد عدالت اجتماعی (مطالعه موردی: محله دزاشیب منطقه یک شهرداری تهران)»، مجله پژوهش‌های اخلاقی، سال هفتم، شماره چهار، تهران، صص ۲۳-۴۲.
۴. بشیریه، حسین (۱۳۷۸): «تاریخ اندیشه‌های سیاسی قرن بیستم، لیبرالیسم و محافظه‌کاری»، جلد دوم، نشر نی، چاپ اول.
۵. بنیانیان، حسن (۱۳۸۶): «فرهنگ و توسعه»، تهران، نشر امیرکبیر.
۶. پی‌نین تی کی کریشنا راتو (۱۳۸۵): «توسعه پایدار (اقتصاد و سازکارها)»، مترجم یاور، احمدرضا، انتشارات دانشگاه تهران.
۷. تقوایی مسعود، صفربادی، اعظم (۱۳۹۲): «توسعه پایدار شهری و عوامل مؤثر بر آن، شهر کرمانشاه»، فصلنامه جامعه‌شناختی شهری، سال ۳، شماره ۱۱، دهاقان.
۸. تودارو، مایکل، (۱۳۷۸): «توسعه اقتصادی در جهان سوم»، ترجمه غلامعلی فرجادی، تهران، موسسه عالی پژوهش در برنامه ریزی و توسعه، چاپ نهم.
۹. حبیبی، محسن؛ بارول، شیرین؛ خجسته، مریم؛ نگهداری کیا، پریا (۱۳۸۹): «طراحی روستایی، مشارکت و توسعه پایدار»، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۲، تهران.
۱۰. ریتزر، جرج به ترجمه هوشنگ نایبی (۱۳۹۵): نظریه جامعه‌شناسی، تهران، نشر نی.
۱۱. زاهدی، محمد جواد، (۱۳۸۲): توسعه و نابرابری، چاپ دوم تهران، نشر مازیار.
۱۲. زریباف، سیدمهدی (۱۳۹۱): «بررسی و نقد نظریه‌های فقر زدایی»، مجله اقتصادی- ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، شماره ۳، صص ۶۵-۹۶.
۱۳. گودرزی چگینی، مهرداد (۱۳۹۴): «توسعه پایدار؛ شاخص‌ها و سیاست»، فصلنامه سیاست جهانی، دوره ۴، شماره ۲.
۱۴. کلانتری، محسن؛ قیامی، مریم (۱۳۹۴): «گردشگری موسیقی (موسیقی مقامی تربت جام)»، فصلنامه فضای گردشگری، سال چهارم، شماره ۱۵، پرتال فرمانداری تربت جام.
۱۵. شوماخر، ارنست اف (۱۳۹۲): «کوچک زیباست»، ترجمه علی رامین، سروش تهران.
۱۶. نوابخش، مهرداد، سیاه‌پوش، اسحاق (۱۳۸۸): «مبانی توسعه پایدار شهری»، تهران، نشر جامعه‌شناسان.
۱۷. مومنی و همکاران (۱۳۸۹): «عدالت اجتماعی، رویکردی در تحقق توسعه پایدار شهری در شهر (یاسوج)، فصلنامه برنامه ریزی فضایی، سال دوم، شماره ۶، اصفهان.

18. Lynch, K. (2002). A Theory of Good City. (Translated by Bahrini, H.), second edition, Tehran University Press.